

EESTI LOODUS

Rändrahnud ongi Eesti märk

Kalevipoeg kive pildumas
Detektorism: pigem kahju kui kasu
Kaug-Ida putukad

9 770131 586016

ISSN 0131-5862 (trüki)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

Harilik kaartsamblik
(*Rhizocarpon geographicum*)
Saarnaki lai kivil

Foto: Urmas Tartes

RIIKLIKULT TUNNUSTATUD
TEADUSE
POPULARISEERIJAJA 2018

73. aastakäik Nr 2, veebruar 2022

www.eestiloodus.ee

- 2 Toimetaja veerg:** Toomas Kukk
- 3 Sõnumid**
- 12 EL küsib:** vastavad Tiit Randveer ja Uudo Timm
- 14 Kuu looduses:** Aasta kõige lähem kuu toob esimesed pesitsejad
- 16 Tähelepanuväärseid rändrahne Euroopas**
- 18 Eesti on rändrahnumaa**
- 20 Mitu hiidrahnu on Eestis?** Martin Suuroja ja Kalle Suuroja tutvustavad Eesti suurimaid rändrahne ja uusi hiidrahne: sellises mõodus kive leitakse meil aina juurde
- 26 Kivide kasukad** Nele Ingerpuu ja Kai Vellak kirjeldavad meie graniitkividel, aga ka paekivi- ja liivakivikaljudel leiduvaid samblaid
- 32 Samblikud graniidil** Ave Suija aitab selgeks saada rändrahnul kasvavaid samblikke, kelle värvi- ja muustrirohkus võiks muljet avaldada isegi looduskaugele inimesele
- 38 Rändrahnud kui vaimse kultuuri vahendajad** Mall Hiimäe kirjeldab asjaolusid, miks pealtnäha tummad suured kivid kõnelevad palju etnoloogidele, arheoloogidele ja usundiurijatele
- 42 Tegutse teadlikult:** Nutikas kivikasutus koduaias Martin Tikk jagab soovitusi, mismoodi kasutada kive, alustades kiviaiast ja lõpetades näiteks kiviktaimla rajamisega
- 46 Abiks õpetajale:** Kalevipoeg rahnu- sid pillutamas
- 50 Intervjuu:** Muististe ees võiks

tunda suuremat aukartust. Arheoloog Valter Langiga vestelnud Toomas Kukk

- 56 Poster:** Eesti Looduse fotovõistluse üldarvestuse loomafotode esimene auhind; Aive Äärma
- 58 Üks Eesti paigake:** Harimäe nõlvadel: tornid, kivid, rajad Juhani Püttsepp viib lugeja Otepää kõrgustikule Harimäele, mille tõus ja langus on hästi tuttav igale maratonisuusatajale
- 60 Sada rida Eesti loodusest:** Kas oleme valmis vabatahtlikult loodust kaitsma? Karl Adami
- 62 Reisikiri:** Putukajahil Venemaa Kaug-Idas Aleksander Pototski meenutab putukakogumise retki Aasia idaosas, kuhu praegusel ajal on pigem keeruline pääseda
- 70 Samblikuvaatlusel kogunes kasulikke andmeid** Piret Lõhmus, Polina Degtjarenko ja Silvia Lotman võtavad kokku samblikuvaatluse tulemused: tuvastati 91 liiki ning samblikud said paljudele loodushuvilistele veelgi tuttavaks
- 72 Metsast ja põllult:** Rahustav humal Triin Nõu soovitab mitmeti kasutatavat taime, mida paremini tunnevad eelkõige õllejoojad
- 74 Raamatud**
- 76 In memoriam:** Aino Käärrik-Mathiesen Juhan Lepasaar Heljo Krall Merle Kääri
- 78 Mikroskoop**
- 79 Ristsõna**
- 80 Ajalugu, sünnipäevad**

Foto: Martin Suuroja

Foto: Edgar Karofeld

Foto: erakogu

Foto: Triin Nõu

Rändrahnude Eesti

Seekordse Eesti Looduse põhi-teema on suuremad ja väiksemad rändrahnud. Oleme rändrahnude kujundi vorminud Eesti märgiks ja väidetavalt on see märk aidanud Eestit välismaail kenasti tutvustada. Mandrijää toodud kivid on Eestile tõepoolest omased, eriti Põhja-Eestile, kuigi Eesti suurte kivide kaardilt lk 18–19 ei pruugi see nii selgelt silma paista.

Rändrahnudega on mul isiklik suhe: mu esimene õpilasuuring töö käsitles Tallinna looduskaitseobjekte ning suured kivid on Tallinnas märkimisväärne loodusväärtus. Muuga Kabelikivi peetakse Baltimaade suurimaks rändrahnuks, aga Tallinnas leiab suuri kive peaaegu igal sammul, tundub on näiteks raudteeäärne Rahumäe rändrahn või Vilde teel asuv Lehola rändrahn. Toredad on ka suured kivid, mida ei ole nii lihtne leida, näiteks Männiku rändrahn Männiku karjäärijärve poolsaarel.

Rändrahnude ja kiviaedade problemaatikaga puutusin mullu kokku Rebala muinsuskaitseala niite inventeerides. Märkisime välitöödel ära ka ohvrikive, kiviaedu ja muud pärandkultuuri puutuvat. Kahetsusväärset

sageli suhtutakse kiviaedadesse üleolevalt: kiviaia võib ju kokku lükata, kui see takistab suurte masinatega põlluharimist! Vestluses arheoloogia-professor Valter Langiga (lk 50) käsitlesime ka detektorismi ja üldse muististesse suhtumist – kahjuks jääb üldiselt puudu aukartusest muististest ees.

Suured kivid pakuvad elupaika paljudele sammaldele ja samblikele. Need esmapilgul vähe märgatavad olendid on seekordses ajakirjanumbris pälvinud suuremat tähelepanu (vt lk 26 ja 32). Tavaliselt ei pea nende hoidmiseks midagi erilist tegema: kive ei tule sammaldest ega samblikest puhastada ning samblikud ja samblad saavad ise kenasti hakkama. Enamik suuri rändrahn on meil looduskaitse all, loodetavasti tagab see ka kiviasukatele sobiva elupaiga.

Eesti Looduse veebruarinumbris on ka muud lugemist peale suurte kivide. Postri pilt on meie mullusel loodusfotovõistlusel loomafotode hulgas saanud esimese auhinna: sellise hetke tabamine nõuab suurt tähelepanu ja keskendatust. Aleksander Pototski viib lugeja Kaug-Itta Primorje kraisse putukate kogumise retkele. Praegusel ajal ei ole säärane retk päris võimatu, aga seda on kindlasti raskem korraldada kui aastakümneid tagasi. Rubriigis „Sada rida Eesti loodusest“ jõuab Karl Adami rannakaitse võõndi muutmise ettepanekuni, mis kindlasti ei pälvi loodushuviliste toetust.

Seekordses numbris sai üle hulga aja pööratud tähelepanu raamaturiilile – uudiskirjandust tutvustades jäi mulle silma palju märkimis- ja soovitusväärset. Meil pole aga hulk aega ilmunud tähelepanekuid looduse kohta: huvitavate taime-, looma- ja seeneleidude kohta või muud huvitavat. Oleme igasugustest tähelepanekutest endiselt huvitatud!

toomas kukk

EESTI LOODUS

73. aastakäik Nr 2, veebruar 2022

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**
juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@www.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Veski 4, 51005 Tartu, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht, reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Turundusjuht: **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Tellimine: www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub
keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2021

Summaries of some articles can be found at
our web site www.eestiloodus.ee

Trükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud
Käesolev toode on pärit
säästvalt majandatud
metsast ja kontrollitud
allikatest

www.pefc.ee

Trükitud trükikojas Printall

